

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра загальної психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної  
роботи

“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20\_\_ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Гендерна психологія

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти другий магістерський

галузь знань 05–соціальні та поведінкові науки

(шифр і назва)

спеціальність 053 психологія

освітня програма психологія

(шифр і назва)

спеціалізація \_\_\_\_\_

(шифр і назва)

вид дисципліни за вибором

(обов’язкова /за вибором)

факультет психології

2020 / 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету (інституту, центру)

“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20\_\_ року, протокол № \_\_\_\_\_

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: (вказати авторів, їхні наукові ступені, вчені звання та посади)

Іванова О.Ф., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної психології

Програму схвалено на засіданні кафедри загальної психології

---

Протокол від “ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20\_\_ року № \_\_\_\_\_

Завідувач кафедри загальної психології

---

\_\_\_\_\_ Олефір В.О.  
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією факультету психології

---

назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20\_\_ року № \_\_\_\_\_

Голова методичної комісії \_\_\_\_\_

---

\_\_\_\_\_ Гімаєва Ю.А.  
(підпис) (прізвище та ініціали)

## ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Гендерна психологія” складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

другий магістерський

---

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності (напрямку) 053 психологія

---

спеціалізації

---

### 1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

#### 1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Гендерна психологія» є засвоєння психологічних знань про розвиток гендерної ідентичності та соціалізації і вплив на них різних інститутів суспільства, про специфіку гендерних відносин і взаємодію гендера, влади та медіа, особливості психології жінок та чоловіків.

#### 1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни є надбання студентами професійних компетентностей через вивчення «гендерної психології», а саме: поглиблення теоретичних знань з загальної, вікової та соціальної психології, опанування студентами сучасних підходів до поняття гендеру, основних його теорій, уявлень щодо гендерної ідентичності та знань теорій її розвитку, соціалізації, гендерних відносин. Вивчення «гендерної психології» передбачає засвоєння основних методів, що застосовуються в гендерній психології, одержання практичних вмінь та навичок у проведенні досліджень з гендерної проблематики.

#### 1.3. Кількість кредитів – 4

#### 1.4. Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
5-й	-й
Семестр	
9-й	-й
Лекції	
30 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
15 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
75 год.	год.
Індивідуальні завдання	
год.	

#### 1.6. Заплановані результати навчання

- **знання**, що таке гендер; чим поняття гендеру відрізняється від поняття статі; що таке гендерна ідентичність; теорії феміністської критики розвитку гендерної ідентичності (К Хорні, Н.Чодорофф, К.Гілліган, Р.Джоссельсон); походження гендерних стереотипів та забобонів; теорії гендерних ролей та андрогінії; насильство і його запобігання; що таке гендерні відносини та їх різновиди; гендерні відмінності в стилях лідерства;

- **уміння** здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел щодо гендерної психології із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; організувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів – виконання власного проекту з застосуванням методів інтерв'ю та усної історії; узагальнювати емпіричні дані, одержані при виконанні проекту, та формулювати теоретичні висновки; робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості; розробляти програми психологічного інтервенцій консультивання і провадити їх в індивідуальній та груповій роботі на прикладі обговорення кейсів на практичних заняттях; вирішувати етичні дилеми з опорою на етичні принципи та загальнолюдські цінності в ході проведення інтерв'ю; узагальнювати результати власних наукових досліджень у формі наукових звітів і презентацій; здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності; здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

- **здатності** доступно і аргументовано представляти результати досліджень у письмовій та усній формах, брати участь у фахових дискусіях; оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації; оцінювати здобутки й аргументувати перспективи власної наукової роботи.

Сформованість наступних **компетентностей**:

**Інтегральна компетентність:** здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі гендерної психології, що передбачає

проведення досліджень та здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

#### **Загальні компетентності:**

Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

Здатність проведення досліджень на відповідному рівні

Креативність

Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми

Здатність цінувати та поважати різноманітності та мультикультурності

Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)

Здатність діяти соціально відповідально та свідомо

Здатність розробляти та управляти проектами

Здатність спілкуватися іноземною мовою.

#### **Спеціальні (фахові, предметні) компетентності**

Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем гендерної психології та практики.

Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати дослідження з елементами наукової новизни або практичної значущості.

Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи психологічного дослідження або доказові методики і техніки практичної діяльності.

Здатність здійснювати практичну психодіагностичну діяльність з використанням науково верифікованих методів та технік.

Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

## **2. Тематичний план навчальної дисципліни**

### **Розділ 1. Основи гендерної психології**

Тема 1. Поняття про гендер.

Історія виникнення поняття гендер. Визначення поняття. Різниця між поняттями «стать» і «гендер». Гендерні норми. Гендерне занепокоєння. Рівні конструювання гендеру. Гендерний контракт. Гендерний дисплей. Гендерна проблематика в різних науках.

Тема 2. Теоретичні основи гендерної психології.

Психоаналіз як поштовх до розвитку гендерних теорій. Біологічний фундаменталізм (Фрейд), структурний, або рольовий фундаменталізм (Парсонс, Мід), соціальний конструктивізм та інтеракціонізм, гуманістична психологія, теорії «вироблення гендеру».

Тема 3. Предмет і методи гендерної психології.

Предмет і структура гендерної психології. Методи гендерної психології. Експериментальні методи, кількісні методи. Якісні методи: інтерв'ю, опитувальники, фокус групи, етнографічні методи, аналіз випадку, біографічний метод, усна розповідь, аналіз нарративу, аналіз дискурсу.

## **Розділ 2. Гендерна ідентичність. Гендер і соціум**

### Тема 4. Розвиток гендерної ідентичності.

Типології розвитку гендерної ідентичності (біологічні, психологічні, соціокультурні й інтегральні) і різні психологічні підходи до розвитку ідентичності. Психоаналітичний підхід: класична теорія Фрейда, розвиток ідей класичного психоаналізу стосовно до ідентичності в роботах К. Хорні, Е. Еріксона, Н. Чодоров, Качак. Юнгіанський підхід до ідентичності: архетипи жінок і чоловіків.

Характеристика соціальних теорій розвитку ідентичності – соціального навчання, когнітивного розвитку, соціальних ролей, схем, скриптів.

Феміністська критика теорій розвитку гендерної ідентичності: феміністська критика теорій Марсія і Еріксона в роботах Джоссельсон і феміністська критика теорії Колберга К.Гілліган. Взаємозв'язок гендерної особистісної і колективної ідентичності.

### Тема 5. Гендерна соціалізація і гендерні стереотипи.

Асиметрія гендерної соціалізації в дитячому віці. Інститути соціалізації: батьки, сестри-брати, однолітки, школа, ЗМІ. Особливості соціалізації хлопчиків і особливості соціалізації дівчат. Особливості соціалізації в різному віці. Поняття про ейджизм. Поняття про гендерні стереотипи, їхнє походження і роль в різних сферах життя людей. Характеристика різних груп гендерних стереотипів. Вплив гендерних стереотипів на поведінку та міжособистісне спілкування. Сексизм і його прояви.

### Тема 6. Гендерні ролі.

Поняття психологічної статі: біполярна і мультиполярна моделі. Морфологічні і фізіологічні відмінності чоловіків і жінок. Поняття про паспортну, генетичну, гонадну, морфологічну і церебральну стать.

Гендерна роль, стереотипи про традиційні гендерні ролі. Обмеження, що накладаються традиційними жіночою і чоловічою ролями. Гендерний конфлікт і різноманіття гендерних ролей. Поняття про андрогінію, теорія гендерних ролей С.Бем.

### Тема 7. Гендер і спілкування.

Гендер і спілкування. Особливості мовної поведінки чоловіків і жінок. Використання сленгу та гумор. Невербальне спілкування: погляд, дотик, посмішка, особистий простір, поза, зовнішність. Вплив культури на невербальне спілкування. Сексизм у спілкуванні. Мова любові.

## **Розділ 3. Гендерні відносини**

### Тема 8. Дружні та сімейні відносини

Дружні відносини: дружба жіноча, чоловіча, між чоловіками і жінками. Зміни дружніх відносин у ході життя. Відносини з братами і сестрами.

Відносини любові. Шлюб, традиційний і сучасний. Влада в шлюбі, відносини в шлюбі, зміни гендерних ролей.

Материнство: образи материнства. Чи змінює материнство ідентичність жінки. Досвід материнства. Матері-одиначки. Майбутнє материнства. Батьківство. Гендер, культура і постіндустріальна родина (виховання дітей і домашня робота, роль батька, роль матері).

### Тема 9. Гендер і насильство

Поняття гендерного насильства і домашнього насильства. Прояви домашнього насильства (фізичне, сексуальне, емоційне, психологічне, економічне насильство). Стадії домашнього

наси́льства. Ознаки емоційного наси́льства. Портрети жертви і агресора. Запобігання гендерному наси́льству.

Тема 10. Гендер та робота, кар'єра, лідерство

Гендерний розподіл праці. Традиційна кар'єра, стереотипи, освітня система, рольові моделі. Гендер і сучасна робота: надії і чекання, професійна сегрегація, стереотипи і дискримінація, фінансова нерівність.

Кар'єра, кар'єрні чекання і гендерні ролі, кар'єрні можливості та бар'єри. Гендерні відмінності в стилі лідерства. Гендер і менеджмент: „липка підлога”, „скляна стеля” і „швидкісний ескалатор”. Розвиток жіночої кар'єри – є чи перешкоди зсередини. Баланс між кар'єрою і родиною.

### 3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<b>Розділ 1. Основи гендерної психології</b>												
Разом за розділом 1	29	6	4			19						
<b>Розділ 2. Гендерна ідентичність. Гендер і соціум</b>												
Разом за розділом 2	52	16	10			26						

### Розділ 3. Гендерні відносини

Разом за розділом 3	39	8	1			30						
Усього годин	120	30	15			75						

### 4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Різні модальності уявлення про себе як чоловіка або жінки	2
2	Стадії розвитку ідентичності за Е.Еріксоном	2
3	Роль значущих інших в гендерній соціалізації	4
4	Дослідження гендерної ролі за методикою С.Бем	2
5	Визначення та аналіз власних гендерних ролей	2
6	Мова кохання та її визначення	2
7	Аналіз проведених глибинних інтерв'ю на гендерну проблематику	1
	Разом	15

### 5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Вивчити наукову літературу з теорій розвитку ідентичності Еріксона, Хорні, Марсія, Колберга та порівняти з теоріями феміністської критики	16
2	Проаналізувати літературу про стереотипи і виявити спільне підґрунтя різних видів стереотипів, в тому числі гендерних	16
3	Ознайомитись з додатковою літературою з гендерних ролей, гендерної соціалізації та спілкування	10
4	Проаналізувати наукову літературу щодо особливостей якісних методів, проведення і обробки інтерв'ю	10
5	Виконання проекту з аналізу гендерної проблематики на основі проведеного глибинного інтерв'ю, а саме: визначити тему інтерв'ю, самостійно його провести, транскрибувати, обробити та проаналізувати. Зробити висновок.	23
	Разом	75

## 6. Індивідуальні завдання

### 7. Методи контролю

До методів контролю належить поточне оцінювання кожної теми розділу, оцінювання самостійно виконаного проекту, а також підсумковий контроль, яким є письмовий іспит. Для поточного оцінювання використовуються відповіді протягом практичних занять, перевірка опрацювання літератури, результати самостійно виконаного проекту.

#### **Критерії оцінювання роботи протягом семестру**

4 бали – присутність і робота протягом практичного заняття, виконання завдань.

0 балів – відсутність на практичному занятті.

#### **Критерії оцінювання виконаного проекту:**

32 бали – розроблена схема інтерв'ю згідно з прямою або оберненою воронкою, проведене глибинне інтерв'ю за обраною темою, інтерв'ю правильно проведене, ретельно затранскрибоване, детально проаналізоване згідно з обраним підходом, проінтерпретоване, зроблені висновки.

22 бали – розроблена схема інтерв'ю згідно з прямою або оберненою воронкою, проведене глибинне інтерв'ю за обраною темою, інтерв'ю правильно проведене, затранскрибоване, проаналізоване згідно з обраним підходом, проінтерпретоване, зроблені висновки.

10 балів – розроблена схема інтерв'ю, проведене глибинне інтерв'ю за обраною темою, інтерв'ю проведене з помилками, погано затранскрибоване, формально проаналізоване і проінтерпретоване, зроблені стислі висновки.

5 балів – схема інтерв'ю розроблена неповно, інтерв'ю проведене з помилками, затранскрибоване, проаналізоване і проінтерпретоване неповно і з помилками, висновки можуть бути відсутні.

Форма підсумкового контролю успішності навчання – письмовий іспит.

#### **Критерії оцінювання підсумкового контролю:**

Перше питання:

10 балів – повне викладення теоретичного питання, яке демонструє знання основної і допоміжної літератури. Відповідь чітко і логічно побудована, містить висновок, показує знання студентом тих психологів, які розробляли дане питання, та їх робіт.

8 балів - повне викладення теоретичного питання, яке демонструє знання основної літератури. Відповідь чітко і логічно побудована, містить висновок.



5 балів – неповне викладення теоретичного питання, яке демонструє знання основної літератури. Відповідь досить логічно побудована, містить висновок.

3 бали - неповне викладення теоретичного питання. Відповідь фрагментарна, немає висновку.

0 балів – відповідь відсутня.

Друге питання:

15 балів – правильна і точна відповідь на всі п'ять тестових запитань.

Кожне тестове запитання оцінюється від 0 до 3 балів.

3 бали – правильна і точна відповідь на запитання.

2 бали – правильна, але не зовсім точна відповідь на запитання.

1 бал – не зовсім правильна відповідь на запитання.

0 балів – неправильна відповідь або її відсутність.

Третє питання:

15 балів – зроблений аналіз зображеного на картині на основі використання 2-3 різних теорій та здобутків гендерної психології; обґрунтовані зроблені висновки; продемонстровано знання гендерної проблематики і здатність її використання при аналізі.

10 балів – зроблений аналіз зображеного на картині з використанням якої-небудь теорії або понять гендерної психології; зроблені висновки недостатньо аргументовані.

5 балів – зроблений опис картини; гендерні теорії або не використані, або використані неправильно.

0 балів – аналіз з використанням гендерних теорій відсутній.

## 8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання											Екзамен (залікова робота)	Сума
Розділ 1			Розділ 2				Розділ 3			Разом		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10			
4	4	28	4	4	4	4	2	4	2	60	40	100

## Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

## 9. Рекомендована література

### Основна література

*Підручники та посібники:*

1. Андреева Г.М., Богомолова Н.Н., Петровская Л.А. Зарубежная социальная психология XX столетия. Теоретические подходы. – М., 2001.
2. Бендас Т.В. Гендерная психология. М.-СПб.: Питер, 2005.
3. Берн Ш. Гендерная психология. Спб.: Прайм-Еврознак, М.: Олма-Пресс, 2001.
4. Бест Д., Уильямс Дж. Гендер и культура. – Психология и культура. Под ред. Дэвида Мацумото. М.-СПб.: Питер, 2003. – с.316-346.
5. Введение в гендерные исследования. Часть 1. Учебное пособие под ред. И.Жеребкиной. – Харьков: ХЦГИ, СПб.: Алетейя, 2001.
6. Говорун Т.В., Кікінежді О.М. Гендерна психологія. Навчальний посібник. – Київ: Видавничий центр “Академія”. - 2004.- 308с.
7. Ильин Е.П. Пол и гендер. - М.: Питер. - 2010. – 688с.
8. Клецина И.С. Гендерная психология. – М.: Питер – 2009.
9. Клецина И.С. Гендерная социализация. СПб.: изд-во РГПУ им. А.И.Герцена, 1998.
10. Клецина И.С. Психология гендерных отношений. СПб.: Алетейя, 2004.
11. Кочарян А.С. Личность и половая роль. Харьков: Основа, 1996.
12. Основы теорії гендеру: Навч. пос. для студ. ВНЗ. – К.: К.І.С., 2004. – 536с.
13. Петренко О. Б. Гендерна психологія. Практикум / О. Б. Петренко. – Рівне : РДГУ. - 2012. – 127 с.
14. Практикум по гендерной психологии. Под ред. И.С.Клециной. – СПб.: Питер, 2003.
15. Семенова В.В. Качественные методы: введение в гуманистическую социологию. Москва: Институт социологии РАН, 1998.
16. Ткалич М. Гендерна психологія. – Академія. – 2016. – 256 с.

*Монографії та статті:*

1. Алешина Ю.Е., Волович А.С. Проблемы усвоения ролей мужчины и женщины // Вопросы психологии. – 1991. - №4. –с.74-82.
2. Алешина Ю.Е., Лекторская Е.В. Ролевой конфликт работающей женщины – «Вопросы психологии», 1989, №5.
3. Анцыферова Л.И. Новые стадии поздней жизни: время теплой осени или суровой зимы // Психологический журнал.- 1994.- т. 15.- №3.
4. Бендас Т.В. Гендерные исследования лидерства. – Вопросы психологии, 2000. № 1. – с.87-95.
5. Гаврилица О.А. Чувство вины у работающей женщины // Вопросы психологии. – 1998. - №4.
6. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного суспільства. – 2–вид., допов. та уточ.– К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2003.– 129 с.
7. Гошовська. Жінки в політиці — один зі шляхів до зміни еліт у державі / В. Гошовська // Вісник ДСУ. – 2012. - № 2. – С. 23 – 25.
8. Иванова Е.Ф. О гендерных особенностях памяти // Гендерные исследования. – 1999. - № 3. - с.242-252
9. Каган В.Е. Стереотипы мужественности-женственности и образ «Я» у подростков // Вопросы психологии.- 1989.- №3.
10. Кімел Майкл С. Гендероване суспільство : пер. з англ. — К.: Сфера, 2003. — 490 с.
11. Кон И.С. Мужчина в меняющемся мире. – М.: Время. – 2009. -496с.
12. Коростылева Л.А. Психология самореализации личности: брачно-семейные отношения. – СПб.: изд-во СПб.ГУ, 2000.
13. Кулачек, О. Роль жінки в державному управлінні. Старі образи, і нові обрії : монографія / Кулачек О. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. – 301 с.
14. Ловелле Р.П. Тревожность, страх и насилие, и их жертвы как компоненты человеческой среды начала XXI века – Журнал прикладной психологии. – 2000. - №1.

15. Репина Т.А. Анализ теорий половой социализации в современной западной психологии //Вопросы психологии.- 1987.- №4.
16. Соснин В.А. Культура и межгрупповые процессы: этноцентризм, конфликты и тенденции национальной идентификации – Психологический журнал, 1997, №1. – с.50-60. Тавровецька Н. І. Психологія сім'ї.. – Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2012. – 232 с.
17. Темкина А.А. Динамика сценариев сексуальности в автобиографиях современных российских женщин: опыт конструктивистского исследования сексуального удовольствия. –Гендерные тетради. Выпуск второй. СПб.: Институт социологии РАН, 1999.
18. Фотеева Е.В. Образы мужа и жены: стереотипы обыденного сознания. – Семья в представлениях современного человека. М., 1990.
19. Эриксон Э. Детство и общество. СПб.: Университетская книга, 1996. С. 346-386.
20. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис. М.: Прогресс, 1996. С. 100-152.

### Допоміжна література

1. Гендерна статистика України: сучасний стан, проблеми, напрями вдосконалення. – Запоріжжя : Друкарський світ, 2011. - 192 с.
2. Гендерний паритет в умовах розбудови сучасного суспільства. – 2–вид., допов. та уточ.– К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2003.– 129 с.
3. Жеребкин С. Femina Postsovietica: Гендерные стереотипы в украинской политике и литературе. – Femina Postsovietica. Украинская женщина в переходный период: от социальных движений к политике. Под ред. И.Жеребкиной. Харьков: ХЦГИ, 1999. – с.281-296.
4. Здравомыслова.Е., Темкина А. Феминистские рефлексии о полевоом исследовании – Laboratorium – 2014 – Т.6. -№1. – С.84-112.
5. Лауретис Т.-Д. Риторика насилия. Рассмотрение репрезентации гендера – Антология гендерной теории. Минск: Пропилеи, 2000. – с.347-372.
6. Організаційні та правові елементи інституційного механізму забезпечення гендерної рівності в Україні. Запоріжжя : Друкарський світ, 2011. - 140 с
7. Попова Л.В. Проблема самореализации одаренных женщин. – Вопросы психологии, 1996. - №2. с.31-41.
8. Пушкарева Н.Л. Гендерная теория и историческое знание – СПб.:Алетейя. – 2007. – 496с.
9. Радина Н.К. Об использовании гендерного анализа в психологических исследованиях //Вопросы психологии. – 1999. - №2. – с.22-27.
10. Судьбы людей: Россия XX век. Москва: Институт социологии РАН, 1996.
11. Уэст К., Зиммерман Д. Создание гендера //Хрестоматия феминистских текстов: Переводы. Под ред. Е.Здравомысловой, А.Темкиной. – СПб., 2000. – с.193-219.
12. Хорни К. Женская психология. Пер. с англ. СПб., 1993.
13. Gee J. An Introduction to Discourse Analysis. London-N.Y., 1999.
14. Gilligan Carol. In a Different Voice. Psychological Theory and Women's Development. Cambridge and London: Harvard University Press, 1982.
15. Jones S., McEwen M. A Conceptual Model of Multiple Dimensions of Identity // Journal of College Student Development, N41, 2000, p. 405-413.
16. Josselson R. Finding Herself. Pathways to Identity Development in Women. San Francisco-London: Jossey-Bass Publishers, 1987.
17. Reinharz S. Feminist Methods in Social Research. New York-Oxford: Oxford University Press. 1992.
18. Zhurzhenko T. Free Market Ideology and New Women's Identities in Post-Socialist Ukraine //The European Journal of Women's Studies. Vol. 8(1), 2001, p.29-49.

**10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення**

1. Словник гендерних термінів <http://www.owl.ru/gender/index.htm>
2. Харківський центр гендерних досліджень <http://gender.univer.kharkov.ua/>
3. Український жіночий фонд <http://www.uwf.kiev.ua/news.htm>
4. Електронна гендерна бібліотека <http://www.bibo.gender.org.ua>
5. Бібліотека НАУКМА <http://www.ukma.kiev.ua/pub/>
6. ENU International: Центр гендерных исследований <http://gender-enu.org/>